

УДК 330.005

JEL Classification: I 220

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Горова К.О., к.е.н., доцент

Горовий Д.А., д.е.н., професор

Марченко І.Ю.

Романченко К.Г.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

***Анотація.** Зважаючи на кризові явища в економіці України та значне зниження платоспроможності населення вища освіта стає недоступною для багатьох випускників шкіл. Оскільки кількість місць навчання, що надаються за кошти державного бюджету, обмежена, а контрактна форма навчання є досить коштовною, вступ до ВНЗ для молоді стає дуже складним. В цій ситуації на поміч абітурієнтам має прийти освітнє кредитування, що вже стало популярним способом фінансування навчання в університетах в розвинутих країнах світу, проте, майже не використовується в Україні. Метою статті є вивчення ринку кредитування освітніх послуг в Україні та розробка рекомендацій щодо його поживлення. В статті досліджено переваги та недоліки освітнього кредитування, проаналізовано умови надання кредитів на здобуття освіти молоддю банками України, проведено опитування щодо готовності населення брати кредити на оплату освітніх послуг. Також авторами розроблено рекомендації щодо державної підтримки освітнього кредитування в Україні.*

***Ключові слова:** освітнє кредитування, вища освіта, кредит, відсоток*

EDUCATIONAL CREDITING IMPLEMENTATION PROSPECTS IN UKRAINE

Kseniia Gorova, PhD in Economics, Associate Professor

Dr. Dmytro Gorovyi, PS in Economics, Associate Professor

Iryna Marchenko

Kristina Romanchenko

Kharkiv National Automobile and Highway University

***Summary.** Despite the crisis phenomena in the economy of Ukraine and a significant decrease in the paying capacity of the population, higher education becomes inaccessible to many school leavers. Since the number of study places that are provided by the state budget is limited, and the contract form of training is quite valuable, an admission to the university becomes very difficult for the youth. In this situation, educational crediting should come to the aid of entrants, it has already become a popular way of financing education in universities in the developed countries of the world; but it is almost not used in Ukraine. The purpose of the article is to study the credit market for educational services in Ukraine and to develop recommendations for its revitalization. The article explores the advantages and disadvantages of educational crediting, analyzes the conditions for granting loans for the education of young people by banks in Ukraine, conducted a survey on the readiness of the population to take loans to pay for educational services. The authors also develop recommendations on state support for educational lending in Ukraine.*

***Key words:** educational crediting, higher education, credit, interest rate.*

Постановка проблеми. Вища освіта для молоді – це саме той фундамент, на якому вона повинна будувати своє майбутнє і майбутнє своєї держави. Це обґрунтовується тим, що вища освіта надає людині широкий кругозір та ерудицію. Саме завдяки університетським знанням розвиваються моральні цінності людей, суспільство та поведінка в ньому. Вища освіта надає певний статус в суспільстві. На сьогоднішній день, не кожна родина має можливість фінансувати навчання на контрактній основі. В Україні, як в інших високорозвинених країнах, існують банківські кредити на навчання, але на них поки що спостерігається невеликий попит. Незважаючи на те, що в останні роки спостерігалось значне зростання числа програм освітнього кредитування, даний інструмент фінансування навчання не отримав широкого розповсюдження. Тому у зв'язку зі складною економічною ситуацією країни зростає актуальність завдання залучення додаткових коштів в систему освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність кредитування залежить від параметрів надання кредитів: критеріїв участі сімей в субсидованих кредитних програмах, відповідності розміру кредиту вартості навчання і супутніх витрат сім'ї. Найбільш відомі і цитовані роботи в цій галузі були написані А. І. Грищенко, Ю. В. Підодвірною, А. І. Башколою, Б. Джонстоном, Н. Барром, А. Зідерманом, Х. Воссенштайном, Б. Джонстоном, Д. Альбрехтом, А. Зідерманом, Б. Чепменом [1 - 3].

Невирішені складові загальної проблеми. Необхідним є виявлення причин низької популярності банківських кредитів на навчання серед українців та розробка рекомендацій щодо покращення умов кредитування у майбутньому.

Формулювання цілей статті. Метою статті є вивчення ринку кредитування освітніх послуг в Україні та розробка рекомендацій щодо його поживлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надання талановитим людям можливості отримати освіту вигідно для кожної країни. З цієї причини набувають популярності кредити на навчання. В Україні це відносно новий напрямок кредитування, а ось в розвинутих країнах світу цільові гранти і позики стали звичним явищем. Переваги та недоліки освітнього кредиту наведені в табл. 1[4 - 6].

Таблиця 1 – Переваги та недоліки освітнього кредиту

Переваги кредиту	Недоліки кредиту
Освіта в кредит дає можливість людині, яка бажає вивчитися у ВНЗ, але не має для цього достатньо коштів, реалізувати своє бажання. Проте, лише в тому випадку, якщо потенційний студент (або його батьки) мають доходи, що дозволяють такий кредит погашати.	Кредит на освіту, як і будь-який кредит, створює істотне навантаження на особистий або сімейний бюджет, яке не кожній родині може опинитися під силу. Щоб отримати вигідний кредит на навчання, необхідно мати стабільне джерело доходу, що дозволяє його погашати. Тобто, якщо кредит бере сам студент, то йому необхідно буде одночасно й працювати, й вчитися, що досить складно.
Завдяки можливості взяти кредит на навчання більше людей можуть здобути вищу освіту. Здобуття вищої освіти необхідне для розвитку людини та її подальшої кар'єри.	Для навчання у ВНЗ на платній основі іногородніх студентів крім кредиту на освіту необхідно здійснювати чимало інших додаткових витрат (проживання, харчування, проїзд тощо), які для позичальника виявляються занадто великими.
У деяких країнах законодавством передбачені податкові пільги для людей, що мають кредит на навчання або державні програми підтримки, що дозволяють частково компенсувати відсотки за таким кредитом. Це дозволяє отримати вищу освіту в кредит з мінімальними переплатами.	Здобувши вищу освіту в кредит, цілком імовірно, що випускник не зможе виправдати своїх надій з працевлаштування та рівня заробітної плати, таким чином, кредит на навчання може окупитися.

Українські освітні кредити поки не є популярним серед населення джерелом фінансування вищої освіти. Можна виділити ряд причин нерозвиненості освітнього кредитування в Україні. По-перше, банки не хочуть ризикувати під час відсутності державного поручництва і призначають занадто високі ставки за освітніми кредитами, а також пред'являють жорсткі умови, що стосуються поруки і термінів кредитування. По-друге, для родин даний фінансовий продукт є новим, що є стримуючим фактором попиту на освітні кредити. Багато родин не готові брати кредит за існуючими не вигідними для них умов (незадовільні умови кредитування, розмір процентної ставки, термін кредитування, страх погіршення свого матеріального становища). У зв'язку з цим важливим завданням є виявлення наявного і оцінка потенційного попиту на освітні кредити, тобто готовність домогосподарств використовувати даний фінансовий продукт для фінансування вищої освіти.

В якості основи для дослідження використовувалися дані, отримані в ході опитування старшокласників та їх батьків у 2016 році. В опитуванні взяли участь 160 родин (учні випускних класів, які готуються до вступу до ВНЗ, і їхні батьки).

Анкети містили блоки питань про доходи домашнього господарства, характеристиках поточного навчання, стратегіях вибору вузу. Окремий блок анкети був присвячений освітньому кредитуванню. Питання, які стосувалися фінансування вищої освіти і, зокрема, освітніх кредитів, задавалися саме батькам, оскільки, по-перше, батьки краще обізнані про фінансові аспекти, пов'язані із здобуттям вищої освіти, по-друге, багато батьків сприймають оплату навчання своїх дітей у вузах як зобов'язання.

Таким чином, батькам задавалися питання про їх готовність взяти освітній кредит на навчання для своєї дитини, а також про те, за яких умов батьки будуть готові звернутися в банк за освітнім кредитом.

Серед параметрів, що характеризують програми освітнього кредитування, були виділені: процентна ставка, розмір кредиту, тривалість пільгового періоду, термін кредитування, а також наявність поручителів. Респонденти вказували, при яких значеннях відповідних параметрів вони будуть готові взяти кредит, тобто який діапазон значень характеристик кредиту є для них найкращим.

За наявними даними були побудовані криві потенційного попиту на освітній кредит в залежності від відсоткової ставки і величини кредиту.

На питання про максимальну річну відсоткову ставку, за якою родина готова взяти освітній кредит, відповіли 98 чоловік (табл. 2).

Таблиця 2 - Максимальні значення відсоткової ставки, за якою домогосподарства готові взяти освітній кредит на навчання

Значення відсоткової ставки (%)	Кількість респондентів (чол.)	Накопичена кількість респондентів (чол.)	Накопичений відсоток (%)
25 %	1	1	1,02 %
23 %	1	2	2,04 %
22 %	1	3	3,06 %
20 %	5	8	8,16 %
19 %	2	10	10,2 %
18 %	3	13	13,26 %
17 %	1	14	14,28 %
16 %	1	15	15,30 %
15 %	11	26	26,53 %
14 %	2	28	28,57 %
13 %	1	29	29,59 %
12 %	5	34	34,69 %
11 %	4	38	38,77 %
10 %	21	59	60,20 %
9 %	2	61	62,24 %
8 %	4	65	66,32 %
7 %	5	70	71,42 %
6 %	1	71	72,44 %
5 %	8	79	80,61 %
4 %	3	82	83,67 %
3 %	4	86	87,75 %
2 %	3	89	90,81 %
1 %	3	92	93,87 %
0,05 %	1	93	94,89 %
0 %	5	98	100 %

За наявними даними була побудована крива попиту на освітні кредити в координатах «частка домогосподарств, готових взяти освітній кредит» - «відсоткова ставка». При побудові графіка використовувався наступний принцип: ті сім'ї, які готові взяти кредит, наприклад, під 20% річних, будуть готові взяти кредит і за нижчою ставкою (наприклад, під 15% річних). Тому при побудові відповідної кривої використовувалися дані за накопиченим відсотком. Крива потенційного попиту на освітні кредити представлена на рис. 1. Середньозважена ставка відсотка, за якою родина готова взяти освітній кредит, склала 10,25% річних.

Побудована за даними опитування крива потенційного попиту на освітній кредит характеризується негативною залежністю між відсотковою ставкою і ймовірністю звернення за освітнім кредитом. Дійсно, чим вище процентна ставка, тим менш вигідними стають умови кредитування, тим менша схильність домогосподарств взяти такий кредит. При високій ставці відсотка за кредитом родини намагатимуться вдатися до альтернативних джерел фінансування вищої освіти.

Як зазначалося раніше, в опитуванні брали участь сім'ї з різним рівнем доходу, тому доцільним є оцінка попиту для домогосподарств з різних дохідних груп. Гіпотеза

полягає в тому, що родини з високим доходом будуть готові взяти кредит за вищою відсотковою ставкою, а родини з низьким доходом будуть згодні взяти кредит за меншою відсотковою ставкою. Відповідно, ми пропонуємо для підвищення актуальності банківських кредитів на навчання зробити відсоткові ставки на отримання кредитів співвідносними рівню доходів родини.

У сучасному суспільстві держава зацікавлена в отриманні своїми громадянами якісної освіти, тому їй повинна належати провідна роль в цьому процесі. Зокрема, вона може давати гарантії банкам за наданими ними освітніми кредитами. Взаємодія держави, банків та студентів при освітньому кредитуванні наведена на рис. 2.

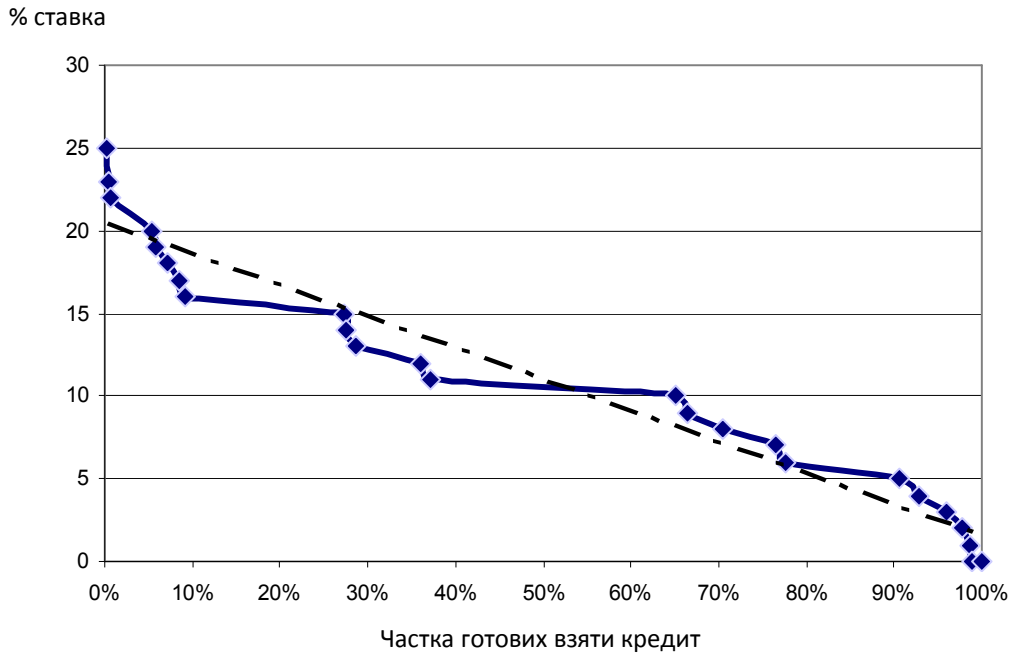

Рисунок 1 - Крива потенційного попиту на освітній кредит

Створювати чи ні програму з видачі кредитів на освіту, і чи принесе це користь банку – це питання стоїть дуже гостро. Адже банки не надто бажають видавати кредит під маленький відсоток, ще й на досі тривалий термін. У цій ситуації банк має бути впевнений, що через п'ять років випускники повернуть позику, особливо ця впевненість підкріплюється, якщо подібна програма підтримується державою, яка може запропонувати банкам певні пільги в обмін на кредитування студентів. Розвиток системи кредитування вищої освіти дозволить активізувати вступ студентів до ВНЗ та підвищити кількість фахівців в економіці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Система видачі кредиту на вищу освіту є найпоширенішою формою оплати навчання в зарубіжних країнах. Дана система студентських позик у цих країнах добре розвинена, проста і доступна для багатьох молодих, і не тільки, людей, які проживають на їх території. На жаль, в Україні ця система не тільки малопопулярна, але ще й малоефективна. На сьогоднішній день невелика кількість банків надає подібні послуги. Причин тут кілька: необхідність надання позик на довгий строк та під невеликі відсотки, великі витрати з боку банку і необхідність довгого оцінювання кожної заявки.

Ми пропонуємо для збільшення попиту на подібні кредити розробити відповідні процентні пропозиції. Їх суть полягає в тому, що процентна ставка кредиту має залежати від рівня доходів домогосподарств. Це дозволить зробити систему кредитування більш доступною для малозабезпечених студентів. Також пропонується програма співпраці підприємств з банками і державою, де кожна сторона пропонує свої умови. Держава забезпечує підприємства кваліфікованими працівниками і, в залежності від затребуваності підприємствами певних фахівців, держава допоможе з оплатою банківських відсотків. Підприємства, у свою чергу, забезпечать випускників вищих навчальних закладів роботою, що дозволить їм оплачувати свою кредитну позику.

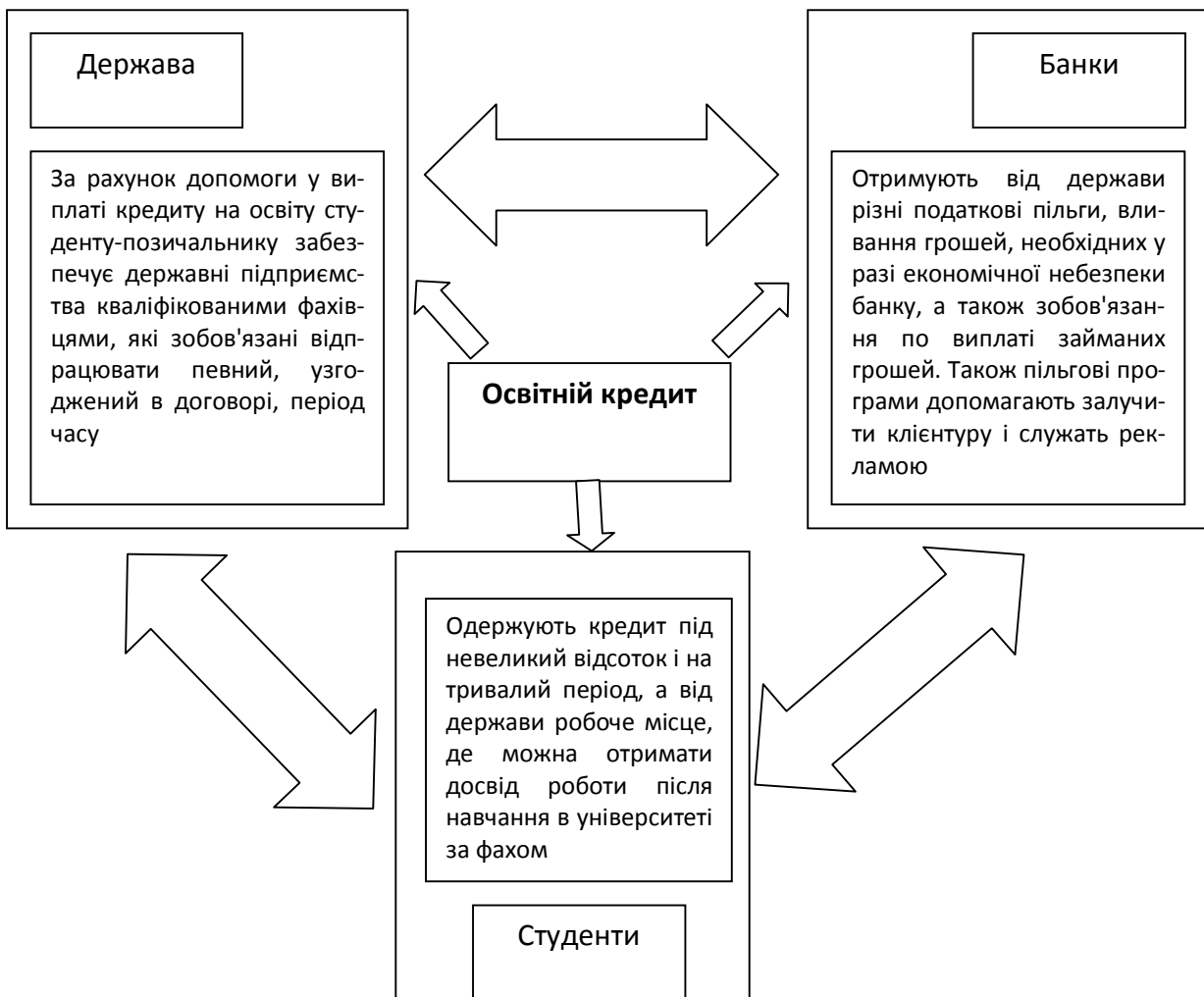

Рисунок 2 – Взаємодія держави, банків та студентів при отриманні освітнього кредиту

Також необхідно розглянути варіант державного заохочення підприємств на цільове фінансування ними майбутніх фахівців у вигляді податкових пільг з податку на прибуток, з якої робляться інвестиції в освіту. Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить активізувати освітні процеси в системі професійної освіти. Подібні маловитратні та прості системи допоможуть збільшити попит серед населення на кредити на освіту і допоможуть забезпечити студентів-випускників роботою, а підприємства кваліфікованими кадрами.

Перелік посилань:

1. Грищенко А.І. Освітнє кредитування: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні / А. І. Грищенко // *Економіка та держава*. - 2015. - № 3. - С. 38-42.
2. Підодвірна Ю.В. Як взяти кредит на навчання // *Електронна газета StudWay [Електронний ресурс]*. – Режим доступу:<http://studway.com.ua/yak-vzyati-kredit-na-navchannya>
3. Башкола А.І. Іпотекка в Україні. Диплом в кредит. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://creditnik.net.ua>
4. Кредитування вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://ru.wikipedia.org/wiki>
5. Кредит на навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://invest-program.com.ua/kredit-na-navchannya>
6. Гроші в Кредит. Новини світу кредитування та банківських послуг– Кредит на вищу освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://groshi-v-kredit.org.ua/kredyt-na-vyschu-osvitu.html>

Стаття надійшла: 15.05.2017 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Рецензент: д.держ.упр., проф. Маліков В.В.